

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	8
------------------------	----------

ТЕМА 1

ІСТОРІЯ ПРАВОВИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ ТА ПРАВО ЯК НАУКА Й НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

1.1. Завдання і значення курсу «Історія правових та політичних вчень»	10
1.2. Предмет історії вчень про державу та право.....	11
1.3. Методи вивчення історії вчень про державу та право.....	11
1.4. Критерії оцінки державно-правових вчень.....	12
1.5. Функції історії вчень про державу та право.....	13
1.6. Взаємозв'язок курсу «Історія правових та політичних вчень» з іншими дисциплінами юридичного спрямування	13
1.7. Періодизація історії вчень про державу та право	14
Питання для контролю та самоконтролю	14
Завдання для закріплення матеріалу	15
Ребуси до теми.....	16

ТЕМА 2

ДЕРЖАВНО – ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ДОБИ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

2.1. Загальні риси міфологічних уявлень про державу і право у країнах Стародавнього Сходу.....	17
2.2. Політико-правові ідеї в Стародавній Індії: концепції брахманізму та буддизму	18
2.3. Держава й право в поглядах давньокитайських мислителів	20
2.3.1. Учення Конфуція про державу та право.....	21
2.3.2. Лао-цзи та його концепція даосизму	21
2.3.3. Погляди на державу та право Мо-цзи	22
2.3.4. Державно - правові погляди легістів	23
2.4. Становлення державно - правової думки Стародавньої Греції та її періодизація	24
2.4.1. Ідейні напрямки політичної думки мислителів Стародавньої Греції	24
2.4.2. Політико-правові погляди Геракліта	23
2.4.3. Концепція держави за Демокрітом	23
2.4.4. Вчення софістів: соціальна філософія та логіка Протагора.....	26
2.4.5. Сократівські ідеї державотворення.....	28
2.4.6. Філософське вчення Платона та його бачення сутності держави й права	29

2.4.7. Теорії походження держави за Арістотелем.....	32
2.4.8. Вчення Епікура та його наслідників – епікурейців – про свободу та виникнення держави й права.....	35
2.5. Політико-правові вчення мислителів Стародавнього Риму	36
2.5.1. Загальна характеристика політико-правової думки в період Стародавнього Риму. Вплив грецької політичної ідеології на правову та політичну думку Стародавнього Риму	36
2.5.2. Вчення стоїків та його значення для формування філософських шкіл античності.....	37
2.5.3. Виникнення християнства та його вплив на розвиток політичної та правової думки Стародавнього Риму	38
2.5.4. Концепція природних прав людини у вченнях Цицерона	39
Питання для контролю та самоконтролю	40
Завдання для закріплення матеріалу	41
Ребуси до теми.....	46

ТЕМА 3

РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ ПЕРІОДУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

3.1. Загальноісторичні передумови формування поглядів про державу та право в період раннього середньовіччя.....	47
3.2. Вчення про державу та право Томи Аквінського (1225-1274 рр.)	47
3.3. Державно-правові погляди Марсілія Падуанського (1270-1342 рр.)	50
3.4. Юридичні школи X-XVI та їх вплив на розвиток сучасних вчень про державу й право	54
3.5. Зародження та розвиток мусульманської думки про державу й право.....	57
Питання для контролю та самоконтролю	58
Завдання для закріплення матеріалу	58
Ребуси до теми.....	60

ТЕМА 4

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІ ВЧЕННЯ ПРО ДЕРЖАВУ ТА ПРАВО XV- XVII СТОЛІТЬ

4.1. Вчення про державу та право Нікколо Макіавеллі (1469-1527 рр.).....	62
4.2. Гуго Гроцій (1583-1645 рр.) про державу й право	66
4.3. Розвиток теорії природного права у вченнях Томаса Гоббса (1588-1679 рр.)	68
4.4. Теорія природного права Бенедикта Спінози (1632-1677 рр.)	73
4.5. Вчення Джона Локка (1632-1704 рр.) про державу й право.....	75

4.6. Теорія Жана Бодена (1530-1596 pp.) про державний суверенітет	76
4.7. Вчення про державу й право Мартіна Лютера (1483-1546 pp.).....	79
Питання для контролю та самоконтролю	82
Завдання для закріплення матеріалу	83
Ребуси до теми.....	87

ТЕМА 5

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ КОНЦЕПЦІЇ УТОПІЧНОГО СОЦІАЛІЗМУ

5.1. Формування концепції утопічного соціалізму в науковій діяльності Томаса Мора (1478-1535).....	88
5.2. Державно-правові погляди Томмазо Кампанелли (1568-1639).....	91
5.3. Утопічний соціалізм у поглядах Жана Мельє (1664-1729), Етьєна- Габлієля Мореллі (1717-1778) і Габлієля Бонно де Маблі (1709-1785).....	97
5.4. Вчення про державу й право Роберта Оуєнна (1771-1858)	97
Питання для контролю та самоконтролю	98
Завдання для закріплення матеріалу	98
Ребуси до теми.....	101

ТЕМА 6

ВЧЕННЯ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСВІТНИЦТВА XVIII СТОЛІТТЯ ТА ПЕРІОДУ БОРОТЬБИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ США

6.1. Політико-правова доктрина Шарля Монтеск'є (1689-1755)	102
6.2. Просвітницькі програми Вольтера (1694-1778).....	106
6.3. Теорія народного суверенітету Жан-Жака Руссо (1712-1778)	109
6.4. Матеріалістичні ідеї Дені Дідро (1713-1784)	114
6.5. Погляди на державу та право Клода Гельвеція (1715 – 1771).....	116
6.6. Вчення про державу й право Поля Гольбаха (1723 – 1789)	119
6.7. Внесок Чезаре Беккарія (1738-1794) у розвиток класичної школи в науці кримінального права	121
6.8. Християн Томазія (1655-1728) про державу, право та мораль.....	124
6.9. Політико-правові погляди Бенджаміна Франкліна (1706 -1790).....	125
6.10. Томас Пейн (1737-1809) про державу й право	127
6.11. Погляди на природні права людини, сутність влади, русупубліканські принципи організації та діяльності держави Томаса Джефферсона.....	131
6.12. Централізована федеральна держава у вченні Александра Гамільтона (1743-1826)	137
6.13. Політико-правове вчення Джона Адамса (1735-1826).....	137

6.14. Просвітницькі ідеї Джеймса Меддісона (1751-1839).....	138
Питання для контролю та самоконтролю	141
Завдання для закріплення матеріалу	143
Ребуси до теми.....	144

ТЕМА 7

ПРАВОВІ ТА ПОЛІТИЧНІ ІДЕЇ КЛАСИЧНОЇ НІМЕЦЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII - ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТОЛІТТЯ)

7.1. Правовий лібералізм і категоричні імперативи Іммануїла Канта (1724-1804).....	146
7.2. Георг Гегель (1770-1831) та його концепція досконалого громадянського суспільства	150
7.3. Концепція «народ – вища влада» у правових поглядах Йоганна Фіхте (1762-1814)	153
7.4. Державно-правові погляди Ієремія Бентама (1748-1832).....	156
7.5. Політико-філософська теорія свободи в поглядах Джона Мілля (1806-1873).....	160
7.6. Політичне вчення Бенжамена Констана (1767-1830) та його інтерпретація теорії розподілу влади	162
7.7. Алексіс де Токвіль (1805-1859) про демократію та свободу.....	166
Питання для контролю та самоконтролю	168
Завдання для закріплення матеріалу	168
Ребуси до теми.....	170

ТЕМА 8

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНИХ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ ТА ПРАВО У ПЕРІОД XVI - XX СТОЛІТЬ

8.1. «Піраміда влади» в політико-правових вченнях Станіслава Оріховського (1513-1566).....	173
8.2. Державно-правові погляди Івана Вишенського (1550-1620).....	175
8.3. Внесок Петра Могили (1597-1647) в розвиток наукового осередку Києво-Могилянської академії.....	176
8.4. Державно-правові погляди Богдана Хмельницького (1595-1657)	177
8.5. Політичні й правові погляди Івана Мазепи (1644-1709).....	179
8.6. Апологетика абсолютизму в поглядах Феофана Прокоповича (1681 - 1736).....	181
8.7. Політико-правові погляди Якова Козельського (1728 – 1795).....	183

8.8. Конституційний проект незалежної держави Пилипа Орлика (1672-1742).....	184
8.9. Державно-правовий проект Кирило-Мефодіївського товариства.....	186
8.10. Вплив творчості Тараса Шевченка (1814-1861) на формування національної програми Кирило-Мефодіївського братства.....	189
8.11. Концепція слов'янського федералізму Миколи Костомарова (1817-1885).....	193
8.12. Політико-правове вчення Михайла Драгоманова (1841-1895).....	196
8.13. Іван Франко (1856-1916) про самостійну українську державу.....	199
8.14. Державно-правові погляди Михайла Грушевського (1866-1934)	203
8.15. Політичні й правові погляди Володимира Винниченка (1880-1951).....	207
Питання для контролю та самоконтролю	209
Завдання для закріплення матеріалу	210
Ребуси до теми.....	212

ТЕМА 9

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ВЧЕННЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

9.1. Теорія позитивізму в державно-правових поглядах Огюста Конта (1798-1857).....	214
9.2. Юридичний позитивізм Джона Остіна (1790-1829)	217
9.3. Нормативістська теорія Генса Кельзена (1881-1973)	219
9.4. Політико-правові ідеї П'єра Жозефа Прудона (1809-1865)	220
Питання для контролю та самоконтролю	223
Завдання для закріплення матеріалу	224
Ребуси до теми.....	225
СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ	227
ВІДПОВІДІ ДО РЕБУСІВ	237

ПЕРЕДМОВА

Вивчення курсу «Історія правових і політичних вчень» залишається одним із найважливіших компонентів фахової підготовки здобувача вищої освіти під час опанування професії юриста. Мета цього посібника - розкрити перед студентами, педагогічними працівниками й всіма охочими важливі історичні етапи становлення політико-правових доктрин, а також висвітлити їх вплив на формування сучасних правових систем та відповідних політичних інститутів державної та місцевої влади. Під час вивчення студентами цього курсу автори акцентують увагу на ключових історичних постатях, ідеях і важливих подіях, які визначили шлях людства до сучасного розвитку держави й права.

Предметом вивчення курсу «Історія правових і політичних вчень» є істотичний процес виникнення, розвитку й практичного застосування політико-правових вчень про державу й право, а також їх тісний взаємозв'язок з сучасними уявленнями про політичний устрій суспільства конкретної держави.

Серед основних завдань курсу варто виділити вивчення здобувачами вищої освіти змісту найбільш відомих і важливих теоретичних концепцій формування держави у політичній науці, починаючи від епохи Стародавнього світу й завершуючи сьогоденням. Теоретичні й практичні знання у сфері історичних правових вчень надають студенту унікальну можливість об'єктивно й неупереджено аналізувати сучасні проблеми державо- й правотворення, враховуючи позитивний і негативний минулий досвід найвідомих держав світу. Після вивчення цього курсу здобувач вищої освіти здатний безперешкодно встановлювати закономірності й тенденції розвитку сучасної політичної науки й аналізувати політичний курс розвитку найвпливовіших держав світу.

Підкреслюється, що під час вивчення основних політико-правових доктрин у центрі уваги здобувача освіти повинні бути такі теоретичні питання, зокрема:

- під час якого історичного періоду й в якій країні зародилася і розвинулася обрана до вивчення політико-правова доктрина, хто є її провідним представником;
- чим було зумовлене формування обраної політико-правової доктрини; чи існує взаємозв'язок обраного вчення про державу й право з історичними подіями, потребами життя суспільства й невирішеними ситуаціями політичного характеру;
- який існує зв'язок політико-правової доктрини з панівною на той час релігією, філософським уявленням про навколишній світ і нормами моралі життя суспільства;

- яким чином у обраній до вивчення доктрині обґрунтовується проблема походження державної влади;
- у яких джерела права (законах, статутах тощо) має відображення конкретне політико-правове вчення.

Для полегшення процесу засвоєння теоретичного матеріалу авторами курсу пропонується вивчення основних понять історії політико-правових вчень за допомогою схем і таблиць, які розкривають основні елементи й логіку побудови цієї навчальної дисципліни. Подані в посібнику теми структурно розміщені відповідно до основних історичних етапів становлення суспільства, починаючи від Стародавнього світу й завершуючи сьогоденням.

Для кращого засвоєння матеріалу теоретичної частини авторами подається широкий перелік питань для контролю та самоконтролю, які включають завдання на встановлення відповідності, доповнення речень, заповнення тематичних таблиць і розв'язання ребусів.

У списку рекомендованої до прочитання наукової літератури авторами запропоновано перелік джерел, які можуть дати здобувачам вищої освіти, педагогічним працівникам і всім охочим можливість самостійно розширити обсяг знань у сфері політико-правових вчень та якнайповніше засвоїти вивчений матеріал.